

Reykjavík, 23. mars 2026

Efni: Umsögn Veitna við áformum um flýting uppbyggingar raforkuinnviða og einföldun regluverks, mál nr. 56/2026.

Veitur ohf. fagna áformum stjórnvalda um að einfalda regluverk og flýta uppbyggingu raforkuinnviða. Slík áhersla er nauðsynleg til að tryggja orkuöryggi, orkuskipti og samkeppnishæfni samfélagsins. Ljóst er að núverandi lagaumgjörð hefur ítrekað leitt til verulegra tafa á nauðsynlegri uppbyggingu dreifi- og flutningskerfa, með neikvæðum áhrifum á afhendingaröryggi, orkuskipti og þróun atvinnulífs.

Veitur taka undir að gildandi ákvæði, einkum um að framkvæmdir megi ekki hefjast fyrir en samkomulag um bætur hefur náðst eða eignarnám farið fram að fullu, hafi reynst þungt í vöfum og valdi ófyrirsjáanleika. Veitur benda jafnframt á að engin rök standi til þess að þessi breyting nái aðeins til flutnings- og dreifikerfis raforku. Sömu áskorandir eru fyrir hendi þegar kemur að öðrum ómissandi innviðum, s.s. flutningi og dreifingu á heitu vatni, neysluvatni og fráveitu. Þessir innviðir eru nátengdir raforkukerfinu og mynda í raun heildstæða grunnþjónustu sem samfélagið reiðir sig á daglega.

Veitur benda einnig á að samningar við landeigendur eru þó aðeins einn þáttur í þeim áskorunum sem rekstraraðilar ómissandi innviða standa frammi fyrir. Ekki síður vega þungt ófyrirsjáanlegir og tímafrekir leyfisferlar og skortur á samræmdri málsmeðferð sem geta tafið nauðsynlegar framkvæmdir.

Sérstök málsmeðferð

Til að tryggja hraða og skilvirkni í uppbyggingu ómissandi innviða þarf að endurskoða leyfisferla fyrir framkvæmdir veitufyrirtækja. Núverandi fyrirkomulag, þar sem slík verkefni fara í sama ferli og almennar framkvæmdir, veldur oft verulegum töfum.

Veitufyrirtæki þurfa því að njóta hraðari og skilvirkari málsmeðferðar þegar um er að ræða þjóðhagslega mikilvægar framkvæmdir. Nauðsynlegt er að móta sérstaka málsmeðferð eða forgangsflokk fyrir slík verkefni, þar sem sveitarfélög og önnur leyfisveitandi stjórnvöld afgreiða málin innan skýrra og styttri tímamarka. Slíkt fyrirkomulag myndi ekki fela í sér minni kröfur um gæði eða umhverfisvernd, heldur tryggja að mál sem varða öryggi og grunnþjónustu samfélagsins sæti forgangi og fái markvissa og samræmda afgreiðslu.

Undanþága vegna veitunnviða

Veitumannvirki þurfa yfirleitt sérstakar lóðir sem stofnaðar eru út úr einkalóðum eða úr landi sveitarfélagsins. Þetta ferli getur eftir atvikum tekið allt að 2 ár. Þar sem ekki er hægt að fá byggingarleyfi fyrr en lóð hefur verið skráð og fengið landnúmer veldur þetta gríðarlegum töfum í framkvæmdum og er ekki í samræmi við þann hraða sem sveitarfélög krefjast í innviðauppbyggingu.

Veitur leggja til að byggingarreglugerð verði breytt þannig að byggingarfulltrúi geti veitt byggingarleyfi vegna ómissandi veitunnviða, enda liggi fyrir skriflegt samþykki landeiganda og framkvæmdin samrýmist aðalskipulagi.

Tilkynningarskyld veitumannvirki

Veitur eru mjög víða með dreifi-og spennustöðvar, sem dæmi má nefnda þá reka Veitur í kringum 1000 slík mannvirki. Algengastar eru staðlaðar dreifstöðvar undir 15 fermetrum og setja Veitur niður eða endurnýja í kringum 30 slíkar ár hvert. Til að liðka fyrir slíkum framkvæmdum var gerð breyting á byggingareglugerð í janúar 2024 þar sem slíkar framkvæmdir urðu háðar tilkynningarskyldu en ekki byggingarleyfi eða byggingarheimild. Þá var orðalagi breytt þannig að í stað þess að framkvæmdir yrðu að vera í samræmi við deiliskipulag þá mega þær ekki vera í ósamræmi.

Þessi breyting hefur hins vegar ekki leitt til fljótari málsmeðferðar eða einföldunar eins og til stóð þar sem ferlið er í raun óbreytt fyrir utan að ekki þarf að tilnefna byggingarstjóra. Þá hafa sveitafélög verið með mismunandi túlkun á reglunum, t.d. krefjast sum lóðar meðan önnur gera það ekki. Veitur leggja til að farið verði með þessi mannvirki á sama hátt og smáhýsi þannig að þau verða tilkynningarskyld, sbr. gr. 2.3.5 í byggingarreglugerð.

Veitur vilja jafnframt nýta tækifærið til að benda á frekari úrbótatækifæri sem lúta að vernd ómissandi innviða og telja samleiðaráhrif í að þau verði tekin til skoðunar samhliða mögulegri endurskoðun raforkulaga og annarra laga.

Vernd strengja

Í gildandi löggjöf er ekki að finna skýr ákvæði sem tryggja vernd veitunnviða með þeim hætti að óheimilt sé að reisa mannvirki eða gera aðrar ráðstafanir sem geta valdið skemmdum á þeim eða truflað rekstur þeirra. Þá er hvorki kveðið á um almenna skyldu verktaka og annarra framkvæmdaaðila til að afla upplýsinga um legu slíkra innviða áður en framkvæmdir hefjast, né með skýrum hætti hver beri kostnað af færslu eða breytingu þeirra.

Við tjón á rafstrengjum gildir hin almenna sakarregla skaðabótaréttar, með þeirri sönnunarbyrði og óvissu sem henni fylgja. Þetta er frábrugðið því sem gildir um fjarskiptavirki, þar sem löggjafinn hefur mælt fyrir um hlutlæga bótaábyrgð samkvæmt 86. gr. laga um fjarskipti nr. 70/2022. Núverandi fyrirkomulag veitir því veitunnviðum veikari lagavernd en öðrum sambærilegum grunninnviðum samfélagsins.

Veitur leggja til að lögfest verði sérstakt ákvæði um vernd rafstrengja, sambærilegt 86. gr. laga um fjarskipti nr. 70/2022, þar sem kveðið verði á um skyldur framkvæmdaaðila til að gæta að legu innviða og mælt fyrir um hlutlæga bótaábyrgð vegna tjóns.

Einnig að lögfest verði helgunarsvæði um rafsstrengi, sambærilegt því sem gildir um loftlínur og vegi. Í því sambandi má vísa til 32. gr. vegalaga nr. 80/2007 og reglugerðar nr. 586/2004, þar sem kveðið er á um verndarsvæði og lágmarksfjarlægðir mannvirkja frá vegum og háspennulínnum. Sambærileg ákvæði um lágmarksfjarlægðir og verndarsvæði fyrir gætu verið nánar útfærð í reglugerð og/eða tæknilegum stöðlum.

Staðsetning strengja

Veitur ákveða legu strengja með hliðsjón af hagkvæmni og virkni kerfisins. Við mat á leið er meðal annars tekið tillit til stofn- og rekstrarkostnaðar, tæknilegra forsendna, afhendingaröryggis og rekstrarhagkvæmni til lengri tíma. Lega strengja er þó háð leyfi viðkomandi sveitarfélags og hafa veitufyrirtæki ekki úrræði ef beiðni þeirra um tiltekna lagnaleið er hafnað.

Samkvæmt 3. mgr. 28. gr. vegalaga nr. 28/2007 er heimilt að krefja sveitarfélag um kostnaðarmun ef þjóðvegi er, að ósk sveitarstjórnar, valinn annar staður en sá sem Vegagerðin telur hagkvæmari með tilliti til kostnaðar og tæknilegrar útfærslu. Eðlilegt væri að sambærileg sjónarmið giltu um aðra ómissandi innviði, þannig að kostnaðaráhrif ákvarðana um frávík frá hagkvæmustu lausn falli á það sveitarfélag sem óskar þeirra.

Skipulag

Með þeirri undantekningu að flutningslagnir 132 kW eru yfirleitt færðar inn í aðalskipulag, þá hafa strengir veitufyrirtækja ekki verið hluti af skipulagsvinnu sveitafélaga. Vegna þess hversu innviðirnir eru lítt sýnilegir og ekki nægjanlega tryggðir hefur ítrekað þurft að færa strengi sem hefur í för með sér verulegan kostnað fyrir samfélagið og óþarfa kolefnisspor.

Veitur telja nauðsynlegt að sveitarfélögum verði gert skylt að leita umsagnar veitufyrirtækja við gerð og endurskoðun aðal- og deiliskipulags. Slík skylda myndi tryggja að ómissandi innviðir séu markvisst teknir með inn í skipulagsferlið.

Lokaorð

Að lokum vilja Veitur þakka fyrir það tækifæri að koma sjónarmiðum sínum á framfæri. Félagið er reiðubúið til áframhaldandi samstarfs og veitir fúslega aðgengi að sérfræðingum sínum við frekari útfærslu tillagna, hvort sem er í samráðsvinnu, rýni á drögum eða setu í starfshópum. Með sameiginlegu átaki er unnt að tryggja að breytingar leiði til raunverulegrar einföldunar og styrki innviði til framtíðar.

Virðingarfyllt

f.h. Veitna

Bára Jónsdóttir